

ФОЛЬКЛОРНИЙ АНТРОПОНІМІКОН ЯК ДЖЕРЕЛО ДОСЛІДЖЕННЯ АНТРОПОНІМІ ПОГРАНИЧЧЯ

The article deals with border anthroponyms in Ukrainian ritual texts of nineteenth and first half of twentieth century. The study proves that number of non-Ukrainian names and their variants in ritual name set (its number does not exceed 8% and the reason for their inclusion is their availability in regional anthroponymy), although part of those names, Jewish in particular, are used as a stylistic device. The study of anthroponymy of border regions will extend, in the opinion of the author, our knowledge about existence and development of Ukrainian popular naming in the nineteenth century.

Загальновизнаною є теза російського вченого В.В. Виноградова про те, що складна семантична структура слова співвідноситься не з одним поняттям, а з багатьма асоціаціями [1: 192]. У процесі створення фольклорного тексту різноманітні елементи загальнонародної мови (у тому числі й оніми) організуються й реалізуються, виявляючи при цьому властивості, які не спостерігаються в умовах звичайного мовленнєвого спілкування або в текстах художньої (авторської) літератури. Безперечно, має рацію чеський учений Р.Шрабек, який твердить, що належність онімів до фольклорного тексту перетворює їх на елементи двох типів систем: онімної та фольклорної [12: 129]. Останнє зумовлює те, що власні назви у фольклорному тексті нерідко зберігають виразну діалектну основу, оскільки джерелом фольклорної онімії є народнорозмовний іменник, до того ж у кожному конкретному випадку – іменник конкретного регіону. Підтверджують це і наші дослідження, виконані на матеріалі українського пісенного обрядового фольклору. Проаналізовані нами 5000 текстів фіксують близько 8000 тисяч уживань особових імен, дають можливість зробити певні узагальнення.

Безперечно, основу обрядового антропонімікону складають церковно-християнські імена переважно в адаптованих варіантах, вони мають у ньому абсолютну перевагу і є правдивим відбитком реального українського народнорозмовного іменника XIX-30-40-х років XX ст. Ця група становить 84,6 % чоловічої та 86,2 % жіночої підсистем фольклорного іменника. Серед 99 церковно-християнських чоловічих особових імен 12 належать до найуживаніших. Наводимо їх із вказівкою (через тире) кількості вживань: *Іван* – 1099, *Василь* – 334, *Петро* – 110, *Григорій* – 54, *Микола* – 80, *Михайло* – 78, *Федір* – 57, *Степан* – 45, *Андрій* – 43, *Павло* – 40, *Яків* – 39, *Семен* – 35. Загальна кількість їх уживань становить 80 % від загальної кількості уживань чоловічих особових імен в обрядових текстах.

Серед 56 церковно-християнських жіночих особових назв (фольклорний іменник засвідчив усього 65 жіночих антропонімів) за даними обрядової поезії 7 належать до найуживаніших жіночих фольклорних імен, кількість їх фіксацій в обрядових піснях сягає близько 72 % від загальної кількості вживань. Це імена *Марія* (775), *Марина* (763), *Ганна* (520), *Анастасія* (162), *Меланія* (162), *Катерина* (137), *Олена* (132). Розгляд найбільшої групи чоловічої та жіночої підсистем обрядового пісенного антропонімікону – церковно-християнських імен засвідчив, що основну його частину складають найпродуктивніші і поширені на теренал усієї України особові назви.

Другою групою обрядового пісенного антропонімікону за кількістю фіксацій є слов'янські автохтонні імена, що перекошливо доводить: хоча фольклорний іменник є відображенням загальних тенденцій, характерних для національної системи називання в цілому, проте обрядовий (культовий) характер текстів календарно-обрядових та родинно-обрядових пісень сприяє тому, що вони виявляють здатність затримувати давні слов'янські антропоніми доби язичництва, а також назви, пов'язані з релігійним культом праукраїнців.

Слов'янські автохтонні імена становлять близько 6 % чоловічої та 7,7 % жіночої підсистем фольклорного репертуару. До складу цієї групи входять такі чоловічі особові назви: *Богдан, Борис, Волисенко* (<Волемирь, Волеславь)*, *Володимир, Дядько, Кресуньо* (<Кресемирь, Кресиславь), *Хранюнейко* (<Хранидругь, Хранимирь, Храниславь). Як бачимо, частина з них - це імена-композиції, якими праукраїнці традиційно називались ще з доісторичних часів. *Богдан, Борис, Володимир*. Не засвідчені українськими писемними пам'ятками, починаючи з XIV ст. (*Волеславь* з кінця XVI ст.), давні слов'янські автохтонні назви *Волеслав, Кресимир (Кресислав), Хранидруг (Хранимир, Хранислав)* іде в кінці XIX ст фіксуються фольклорними текстами, хоча, за твердженням М.О.Демчук, "хронологічно рамки функціонування слов'янських автохтонних імен на Україні закриваються умовно XVII ст.", "а уже в пам'ятках XVIII ст слов'янські автохтонні імена в ролі особових власних імен вживаються рідко, як випадкове, пережиткове явище" [3: 31-32].

Отож, попри загальну тенденцію до вживання найпоширеніших, найхарактерніших імен національного іменника, "існуванню і поширенню народної пісні не заважають ужиті в ній незвичайні імена, навіть якщо їх уже не фіксує регіональна антропонімія. Фольклорні тексти їх заховують, бо тим підвищується ступінь традиційності пісні" [12: 126].

Слов'янські автохтонні жіночі антропоніми представлені особовими назвами *Віра, Калина, Людмила, Надія, Гордовиночка*, які вживаються від 1 до 4 разів. Усі вони зафіксовані виключно календарно-обрядовими піснями. Відсутність записів родинно-обрядових, зокрема весільних, пісень, які б зафіксували ці імена, підтверджує той факт, що слов'янські автохтонні жіночі особові назви не належали до поширених імен у народнорозмовній системі називання XIX ст. А набір жіночих слов'янських автохтонних імен вказує на дві риси фольклорного іменника: його змінюваність і консерватизм водночас.

Третю групу обрядового пісенного репертуару становлять неукраїнські імена. Загалом кількість їх невелика. Так, чоловіча підсистема її складає 9 імен, що становить 7,7 % від загальної кількості чоловічих імен обрядового антропонімікону. Репрезентуються вони особовими назвами: *Адольф, Бартоломій, Франц, Юзеф, Якуб, Ян, Мошко, Сруль, Шимонцьо*. Ім'я *Адольф* - це запозичення з німецької мови, трапилось воно в колядці з Житомирщини (запис з 1850-х років) в адаптованому українською іменною системою варіанті (*Одолько*), який уже сприймається пілком як український і вживається як будь-який інший онім національного антропонімікону:

Ой рано, рано кури запли.	Братків лобудив:
Раніше того <i>Одолько</i> встав -	Вставайте, братіки, коники сідайте,
По сіничках ходив,	Хорти скликайте...
Лучком подзвонив,	[13: 98]

Згадавши особове ім'я не фіксується жодним українським словником XIX ст., причина його появи у фольклорному тексті - це, ймовірно, вживання в іменнику певної говірки. На користь того, що аналізований антропонім був елементом онімної системи поліських говірок чи, принаймні, однієї з поліських говірок, свідчить те, що його фіксують і білоруські джерела [2: 1965]. У праці М.В.Бірила "Беларуская антрапанімія", наприклад, ім'я *Адольф* подається як канонічне, кагольцьке, звичайно вживане у середовищі людей католицького віросповідання [2: 19].

Бартоломій, Франц, Юзеф, Якуб, Ян - особові назви, що з'явилися в українському фольклорному антропоніміконі завдяки специфіці іменного репертуару південно-західних діалектів, насамперед галицько-буковинських та карпатських говорів. Зафіксовані у народнорозмовних варіантах *Бартко; Франс; Юзюньо, Юзуненько; Якубець, Куба; Яне, Янко, Яничко, Янічко, Яніцько, Яніченько, Янусько, Ясь, Ясенько, Ясінько, Ясуньо,*

Яслю, - в календарно-обрядових та весільних піснях з Подляння, Східної Галичини, а також Полісся і Поділля, є або свідченням міжмовних контактів у галузі антропонімії українського населення згаданих територій, або ж вони з'явилися в українському іменнику внаслідок діяльності католицької церкви на цих землях. У вже згадуваній праці М.В.Бірила особові імена *Франц, Юзеф, Якуб, Ян* подаються з ремаркою "католицьке, польське" [2: 123, 129]

Бартоломій - грецьке за походженням ім'я. Основним, офіційним його варіантом в українській мові виступає антропонім *Варфоломій*, який не фіксується жодним з обрядових піснених текстів. Однак у пародійній колядці з Подляння трапився демінутивний варіант *Бартко* (<Бартоломій), який з'явився, на нашу думку, завдяки його наближеності в антропоніміконі підляських говірок; на користь цього свідчить територія побутування колядки.

Стосовно імен *Юзеф* та *Ян*, то вони, співіснуючи в обрядовому фольклорі поряд з іменами *Йосип (Йосиф)* та *Іван*, виступають по відношенню до них як самостійні імена, кожне зі своїм набором демінутивних варіантів. Такий підхід до цих антропонімів характерний і для словника Є Желехівського. Щоправда, у "Словнику бойківських говірок" М.Опишкевича імена *Йосип* та *Юзеф* подаються як одиниці одного іменного гнізда [6]. Видання Б.Грінченка та М.Левченка особових імен *Юзеф, Ян* взагалі не фіксують [7, 5]. Зазначене свідчить про те, що поява згаданих імен в українському побуті є явищем історично зумовленим, а саме: вони є функціональними одиницями в складі українських антропоніміконів тих територій, де поряд з українським компактно проживало польське населення і, напевно, виникали польсько-українські родинні зв'язки, а також там, де представники польської шляхти володіли українськими землями. Підтверджують це і наші дослідження. По-перше, вживання імен *Юзеф* і *Ян* в обрядовому іменнику нечисленне (*Юзеф* - 3 вживання проти 3 вживань антропоніма *Йосип, Ян* - 28 проти 1099 уживань імен *Іван*). По-друге, нами не зафіксовано жодного разу змішування демінутивних варіантів особових назв *Йосип* і *Юзеф, Іван* та *Ян*, тобто вони не усвідомлюються як співвідносні варіанти, що належать до одного іменного гнізда. По-третє, територія вживання імен *Юзеф* і *Ян* обмежується південно-західним паріччям, а конкретніше - волинсько-поліськими, подільськими, наддністрянськими і лемківськими говірками. Поодинокі вкраплення аналізованих імен (*Янко* - у купальській пісні з Київщини та *Ясуньо* - у веснянці з Хмельниччини) в записах з інших територій найперше свідчать про мандрівний характер фольклорних текстів. По-четверте, імена *Юзеф* і *Ян* найактивніше використовують весільні пісні і веснянки (відповідно 15 і 8 уживань), антропонімія яких тісніше за іменник інших обрядових жанрів пов'язана з регіональною системою найменування.

Сврейські імена *Мошко, Сруль, Шимонцо* виступають в аналізованих фольклорних текстах передусім як засіб етнічної ідентифікації. Вжиті у пародійній колядці, жартівливих веснянці та петрівці, вони створюють:

а) певний (національний) стереотип поведінки:

Іхала <i>Хима</i>	Купив си, купив на постолі.
До Русалима,	Надійшов якийсь чоловік.
Возок торкоче,	Купив си пал'єрки на лік.
Кобила йти не хоче!..	Надійшов <i>Мошко</i> ,
Що тут ділати?	Купив си м'яса трошка.
Тра кобилу продавати.	Надійшов старець,
Надійшов школяр зі школи,	Купив си смавець... [14: 42]

б) підсилюють комізм розповіді, завдяки стереотипові сприйняття імен свого етносу як гарних на протизагу стереотипові негативної оцінки чужих імен:

Вижень качи на млаци, Пуль долов, пуль,
Няй збирають хробаци... Оженився *Сруль*...
...Вижень пульки на луки,

Очевидно, що частина запозичених імен у фольклорних текстах виконує насамперед номінативну, а також комунікативну функції, засвідчуючи (часом завдяки релігійним впливам) контакти українського антропонімікону ХІХ ст. з польським іменником. Інша частина особових імен іншомовного походження, замість називати, стає засобом створення гумористичної ситуації, досягнення комічного ефекту або надання розповіді національного колориту. В цих іменах номінативна функція поступається естетичній.

У зв'язку із запозиченими іменами не можна обминути ще одного факту - наявності в текстах обрядових пісень іменних варіантів з інших антропонімій. Їх поява, як і у випадку із запозиченими антропонімами, зумовлена активними етнічними контактами українського населення з представниками інших народностей, передовсім поляками, білорусами, росіянами. Фольклорні тексти з Галичини фіксують сполонізовані варіанти українських імен *Володимир, Матвій, Михайло* - *Володзьо, Мацько, Міхал*. Записи з Гомельщини засвідчили оформлені за білоруськими словотворчими моделями імена *Іванька, Євхимка, Міхалочка, Сергейка*. В піснях українсько-російського пограниччя трапляються типові для російського антропонімікону експресивні варіанти із закінченням на -а (*Ванічка, Петечка*).

Усі названі вище іншомовні варіанти не відносимо до запозичених антропонімів, а лише вважаємо різномовними видозмінами українських імен, оскільки вживання їх поодинокі і не мають системного характеру. Окрім того, в українській регіональній антропонімії загальновідомий факт існування іменних гнізд, до складу яких входять не тільки власне українські утворення, а й ті, що з походження не є українськими, але в певній місцевості усвідомлюються як співвідносні варіанти [10: 22-23]. Цю особливість регіональних іменних систем, як бачимо, констатує і фольклорна антропонімія.

До складу жіночої підсистеми обрядового іменника входять такі антропоніми-запозичення: *Гонората, Юзефа, Ядвіга, Ридя*, що складає 6,1% від загальної кількості жіночих особових імен. Згадані анше імена (окрім останнього) засвідчені фольклорними текстами з територій, що обіймають поліські та західно-південні говори, і є проявом засвоєння місцевою ономастичною системою іншомовних елементів. Оскільки з імен з 4-запозичення з польської антропонімії, можемо зробити висновок, що українсько-польські взаємодія, взаємопроникнення і співіснування були чи не найтривалішими. Цікаві спостереження про вплив української системи називання на польську ономастичну систему пограничних говорів висловила свого часу польська дослідниця С. Курцова [11]

Що імена *Гонората* та *Юзефа* міцно ввійшли в українську антропосистему, доводить, наприклад, і те, що *Гоноруля* (<*Гонората*) у купальській пісні в записах З Доленги-Ходаковського вживається як рівнозначна одиниця місцевого іменника поруч з українським розмовно-побутовим варіантом імені *Марія*:

В наших Онішківцях дві дівоньки красні:

Сдна дівонька Новицького - *Гоноруля*,

Друга дівонька Заліського - *Мар'юня*. [16: 105]

Антропонім *Юзефа* засвідчений хороводно-ігровими веснянками з Житомирщини початку ХХ ст. в експресивних варіантах *Юзечка, Юзочка*, що теж, очевидно, є відображенням регіональної антропосистеми.

Стосовно імені *Ядвіга*, то в сучасній українській антропонімії воно сприймається як запозичення з польської мови, оскільки активно в ній функціонує, хоча за походженням є давньоверхньонімецьким. Досліджуючи склад і структуру особових імен у грамотах ХІV ст., М.Г.Цибульський серед 10 жіночих імен, що зафіксували 85 грамот тієї доби і які характеризуються ознаками української мови, поруч з іменами *Анна, Варвара, Василиса, Евпраксія, Ірина, Катерина, Ольга, ОульцлиЦ, Феодосія* вирізняє також ім'я *Єдвіга* зауваживши: "Єдвіга збереглося в західних українських і білоруських діалектах" [9: 132] У нашому дослідженні воно фігурує лише у двох весільних піснях у записах З Доленги-Ходаковського, що, як відомо, провадились в основному на теренах Західної України.

Напевно, результати дослідження, яке було б проведене на фольклорному матеріалі в повному обсязі, дали б змогу ясніше уявити умови функціонування цього імені в українській антропонімійній системі. Поки що можемо говорити про нього як про слід, який залишають в іменниках окраїнних ареалів міжмовні контакти. А те, що останні були досить давніми й тривалими, підтверджує наступне: згадані імена сприймаються не як чужі, а як органічні функціональні одиниці окремих регіональних систем онімів.

Про давність міжмовних контактів, як і у випадку чоловічої підсистеми, свідчать також наявні в обрядових піснях іменні варіанти жіночих особових імен з інших антропонімій. Так, у піснях українсько-російського пограниччя знаходимо типові для російського антропонімікону експресивні варіанти: *Мама, Машика, Машечка, Танюша*. Фольклорні тексти з Гомельщини й Чернігівщини засвідчили варіанти церковно-християнських імен, які відзначаються фонетичними особливостями або оформлені за словотворчими моделями, характерними для білоруської мови та відповідно для перехідних до неї тівобережнополіських говірок: *Агана, Аганочка, Адарка, Аксіночка, Алёна, Алёночка, Анисьечка, Вольгочка, Гарпинка, Катярина, Марья, Матрунь, Матруночка, Хадора, Хадорочка, Хаврочка*.

Записи із Закарпаття та Лемківщини фіксують запозичені варіанти, які з'явилися у середньозакарпатських і лемківських говірках завдяки словацьким й угорським напаруванням. У фольклорних текстах із згаданих вище територій жіноче ім'я *Ганна* реалізується, наприклад, окрім загальнонаціональних, і в таких локальних варіантах: *Ганча, Ганічка, Ганчуша, Гайниця, Гайнуся, Гайнюся, Анцька, Айница*. Про глибину українсько-польських взаємовпливів у галузі онімії свідчать варіанти імен, зафіксовані обрядовими піснями, що побутували в межах галицько-буковинських (переважно наддністрянських говірок) та карпатських говорів: *Зося, Зосюня, Зосейка, Зосуненька; Кася, Касенька, Касуня, Касюня, Касуненька, Касюненко, Касунейка, Касюнейка, Касунуня, Касунунька*. Проте згадані вище імена в обрядових піснях ніколи не змішуються з особовими назвами *Софія* та *Катерина* й відповідними їх варіантами, характерними для обрядових текстів з території побутування як південно-східних, так і південно-західних, а також поліських діалектів.

А от польське ім'я *Гелена* настільки міцно увійшло в регіональну українську антропонімію, що в місцевому іменнику воно почало усвідомлюватись як співвідносний варіант імені *Олена*. У З.Доленги-Ходаковського читаємо:

Плакала <i>Геленка</i> , плакала.	Бо вже татари недалеченько.
До городенька припала:	- Не пуцу, <i>Оленка</i> , не пуцу,
- Пусть же мце, батенько,	Поки мні не будеш мовила:
В той городенько,	"Рідний татусю!"

[16: 109]

Щодо імен *Марія* і *Марина*, то словники М.Левченка та Б.Гріиченка подають їх як окремі імена, що мають власні іменні гнізда.

У словнику М.Левченка вони репрезентуються такими варіантами: *Марина - Марина, Маринка, Марія - Марря, Маррієчка, Маруся, Марушка, Маня* [7: 186].

А у словнику Б.Гріиченка кількість таких варіантів значно більша. *Марія - Марієчка, Марійка, Маріка, Марічка, Маричка, Маня, Манька, Манюся, Маса, Манюта, Мар'я, Мар'єчка, Мар'юсенька, Мар'юсечка, Мар'юхна, Маруся, Марусенька, Марусечка, Маруська, Марусина, Маруха, Маруша, Мирушка, Маруня, Марунька, Марунетька, Марина - Мариненька, Маринка, Мариночка, Мариня, Марися, Марисенька, Марисечка, Марись, Мариська, Мариця* [5: 555].

У фольклорних текстах нами зафіксовано непоодинокі випадки змішування цих імен. Один текст засвідчує варіанти імен *Марія* та *Марина* як антропонімічні одиниці, що входять до складу одного іменного гнізда. Наприклад: *Марія-Маринця, Маріка-Маринька, Марічка-Марисенька, Марієчка-Марися, Маруся-Марися, Марусенька-Марися, Марусенька-*

Марисенька, Марупечка-Маринечка, Маруненька-Мариненька. Окрім того, хоча більшість фіксацій імені *Марина (Марися)* належить обрядовим пісням, записаним на території побутування південно-західних діалектів, проте і в межах поліських та південно-східних діалектів маємо непоодинокі випадки їх вживання.

Марися та його експресивні варіанти, що звичайно сприймаються як сполонізовані, у фольклорних текстах засвідчені як парні не лише до сполонізованих форм *Ясюньо, Ясюльо, Юзуненько*, але й до загальнонаціональних варіантів чоловічих імен *Василь, Григорій, Іван, Степан (Василенько; Гриценцько, Грицуненько; Іванко, Іванонько; Степасенько)*.

У випадку чоловічих імен *Іван-Ян* і жіночих особових назв *Катерина-Кася, Софія-Зося* нами не зафіксовано жодного разу їх взаємозамінювання як співвідносних варіантів. Можливо, попри розмежування у списках власних назв імен *Марія і Марина* як самостійних документальних імен, у народнорозмовному іменнику вони сприймалися як рівноправні варіанти.

Єврейське ім'я *Ридя* вживається у всільній пісні з Бойківщини і виразно вказує на позначення представниці іншої національності:

В нас кухарочка *Ридя*

Зварила нам медвидя, [17: 147]

Окрім маркування за національністю, єврейське жіноче, як і чоловічі єврейські імена (про це йшлося вище), використовується для створення комічного ефекту, тобто іншомовний антропонім використовується як стилістичний засіб.

Таким чином, наявність у фольклорному іменнику запозичених особових імен та іншомовних варіантів українських особових назв засвідчила етнічні контакти українців з представниками інших народностей. Локалізованість згаданих імен та варіантів говорить про наявність іменних територіальних ареалів, вивчення яких допоможе зробити цікаві висновки як про існування, розвиток та зміни, що відбулись в українській народнорозмовній системі називання протягом ХІХ ст., так і про границі між своїми і чужими іменами та іменами засвоєними, а також про особливості фольклорної онімії як такої.

Література

1. Виноградов В.В. Избранные труды: Лексикология и лексикография. - М.: Наука, 1977. - 312 с.
2. Бірыла М.В. Беларуская антрапанімя. 3: Структура ўласных мужчынскіх імён. - Мінск: Навука і тэхніка, 1982. - 320 с.
3. Демчук М.О. Слов'янські автохтонні особові власні імена в побуті українців ХІV-ХVІІ ст. - К.: Наукова думка, 1988. - 172 с.
4. Желехівський Є., Недільський С. Мапорусско-німецький словар: В 2-х т. - Львів, 1886. - Т.1. - 596 с.; Т. 2. - 1122 с.
5. Кресные имена людей // Словарь української мови: Упорядкував з додатком власного матеріалу, Б. Гріщенко. - К., 1909. - Т.4.
6. Онишкевич М.Й. Словник бойківських говірок. - К., Наукова думка, 1984. - У 20-х ч. Ч.І.- 495с.; Ч.ІІ. - 515с.
7. Опыт русско-украинскаго словаря. Составиль Михаилъ Левчиско. - К., 1874. - 190 с.
8. Суднік М.Р. Слоўнік асабовых ўласных імён. - Мінск: Навука і тэхніка, 1965. - 112 с.
9. Цыбульський Н.Г. Состав и структура личных имен в грамотах ХІV в. // Давньоруська ономастична спадщина в східнослов'янських мовах: Зб. наук. праць. - К.: Наукова думка, 1986. - С. 129-132.
10. Чучка П.П. Антропонімія Закарпаття: (Вступ та імена): Конспект лекцій. - Ужгород: УДУ, 1970. - 103 с.
11. Kurzowa Z. Meskie imiona zdrobniale i spieszczone w piesniach ludu polskiego (na podstawie Dziel wszystkich Oskara Kolberga) // Onomastica. Pismo poswiecone nazewnictwu

- geograficznemu i osobowemu Rocznik XV, zeszyt 1-2. - Wrocław-Warszawa-Kraków, 1970. - S. 234-281.
12. Štárněk R. Vlastní jména ve folklórních textech // Zborník acta facultatis Paedagogicae universitatis Šafaríkanae. Slavistika. Onomastika a škola Annus XXVIII, volúmen 3. - Prešov, 1992. - S. 125-133.
- 13 Народний календар із Овруччини 50-х років XIX ст. в записі Михайла Пйотровського // Берегиня – 1996 - № 1-2 – С 82-98.
- 14 Народні пісні в записах Івана Франка. – К.: Муз. Україна, 1981 – 336 с
- 15 Паныкевич І. Великодні ігри й пісні Закарпаття // Матеріали до етнології й антропології: Збірник праць, присвячений пам'яті Володимира Гнатюка. – Львів, 1929 Т. XXI-XXII. – Ч.1 – С 255-276.
16. Українські народні пісні в записах Зоріана Доленги-Ходаковського (з Галичини, Волині, Поділля, Придніпряччини і Полісся) – К.: Наукова думка, 1974. – 781 с.
- 17 Музея З. Бойківське весіле в Лавочим Стрийського повіту // Матеріали до українсько-руської етнології. – Львів, 1908. – Т.Х. – Ч.ІІ. – С.121-150.

Елла Кравченко (Донецьк)

АЛЮЗІЙНІ ПІДТЕКСТИ ІМЕНІ ТА ОБРАЗУ М-СЬЕ ПЬЕРА У РОМАНІ В. НАБОКОВА "ЗАПРОШЕННЯ НА СТРАТУ"

In Nabokov's novel "Invitation to a Beheading" anthropoetonym Pier is one of the most significant and saturated semantically. Pier's image is constructed by author as contamination of literary and historical-cultural characters-"prototypes". Proper name Pier is polysemantic as far as it represents the result of combination the allusive meaning, transforming by Nabokov.

Образ *м-сьє Пьєра* є одним з найбільш промовистих і семантично насичених у романі В.Набокова "Запрошення на страту". У набоковзнавстві вже стало "загальним місцем" твердження про те, що єдиний "реальний" персонаж "Запрошення" – Цинциннат Ц, а всі інші – "балаганні ляльки" позбавленого індивідуальності, фіктивного світу. Статус *м-сьє Пьєра* в умовно-театральному світі примар і пародій – кат, "руководитель казнью" присудженого до смерті в'язня Цинцинната. Водночас *м-сьє Пьєр* виступає у романі як пародійний синхронний двійник Цинцинната, втілення його плогської, гілочної сутності.

Показовим є прямиий пародійний зв'язок ката з відомим персонажем російської балаганної вистави "*мусьє Петрушкой*", а також з Рієго французької commedia dell-arte, відзначена в багатьох авторитетних дослідженнях[7:202]. Серед літературних "предтекстів" образу *м-сьє Пьєра*, виявлених вченими, – персонажі Достоевського з "Преступления и наказания" (Порфирий Петрович і Петр Петрович Лузин)[4:6], "Братьев Карамазовых" (навязчивый черт Ивана Карамазова)[8:691], "Двойника" (Голядкин - младший) [1:445], лікар Гаспар із повісті Олеші "Три толстяка", гетевський Мефистофель із "Faust"[2:164-165]. Антропоетонім *м-сьє Пьєр* містить в собі явне посилення до героя роману Л. Толстого "Война и мир" *Пьєра Безухова* і до лакея Чичикова *Петрушки* з гоголевських "Мертвых душ" [3:461].

Однак існуючі підходи до інтерпретації образу і експлікації семантики власного імені *м-сьє Пьєра* не можна вважати вичерпаними. На наш погляд, до історико-культурних "прототипів" ката можна віднести також євангельського апостола Петра і міфологічного чорта. Серед літературних "попередників" *м-сьє Пьєра*, наскільки нам відомо, не зафіксованих дослідниками, – "постійний кат" Шатле *Пьєра Тортерю* (варіант: *мэтр Пьєра*) із "Notre-Dame de Paris" Hugo; епізодичні персонажі "Ulysses" Joyce – *мсьє Пьєр-Поль*